

s ú k r o m n é c e n t r u m

špeciálno-pedagogického poradenstva Žilina

J. Vuruma 144, 010 01 Žilina www.biofeedbackza.sk
tel.: 0948 521 258, 0908 926 413, 0944 028 727, e-mail: scsppza@gmail.com

ODPORÚČANIA - DYSORTOGRAFIA

Deti s dysortografiou majú problémy s osvojovaním gramatických pravidiel, potrebujú viac času na zautomatizovanie učiva, na pochopenie učiva. Tieto deti majú ťažkosti so systematizáciou učiva a s pohotovosťou používania gramatických pravidiel. Strácajú prehľad, nevedia, kedy majú ktoré pravidlo použiť. Úspešnejšie bývajú pri ústnom zdôvodnení gramatického javu. Aj napriek tomu, že učivo majú zvládnuté, v písomnom prejave sa vyskytuje zvýšená chybovosť. Žiak s dysortografiou sa dopúšťa typických špecifických chýb. Je potrebné:

- uvedomiť si, že porucha učenia sa premieta do všetkých vyučovacích predmetov a do celého života žiaka,
- dôležitá je komunikácia medzi učiteľmi, ktorí sa podieľajú na vzdelávaní žiaka s poruchou učenia, aby bol prístup k žiakovi jednotný,
- všetci vyučujúci, ktorí sa podieľajú na vzdelávaní žiaka by sa mali oboznámiť s výsledkami špeciálno-pedagogického a psychologického vyšetrenia žiaka,
- nevystavovať žiaka s DSOGR pocitom neúspešnosti, podkladom špecifickej poruchy učenia je najmä porucha v perцепčnej oblasti, často s kombináciou poruchy pozornosti, horšou pamäťou, či zníženým psychomotorickým tempom,

VŠEOBECNÉ ODPORÚČANIA KU VŠETKÝM VYUČOVACÍM PREDMETOM

- rešpektovať pomalé pracovné tempo, dôležitá je preferencia kvality pred kvantitou,
- využívať práce kratšieho rozsahu, ktoré zodpovedajú možnostiam žiaka,
- nedávať žiakovi dopisovať na DÚ to, čo nestihol dopísať na hodine,
- nestresujte žiaka tým, že na neho ostatní spolužiaci musia čakať - prispôbte rozsah úloh jeho pracovnému tempu,
- žiaka vopred informujte, čo od neho budete vyžadovať, z čoho bude hodnotené, nech nie jeho výkon negatívne ovplyvnený,
- viesť žiaka k tomu, aby sa prihlásil, keď niečomu nerozumie,
- učiteľ by mal overiť, či žiak rozumie zadaným inštrukciám, pokyny je potrebné často opakovať, inštrukcie podávajte jasne a jednoducho,
- netlačte na pohotovú odpoveď, nakoľko žiak s dysortografiou má problém s vybavovaním pojmov a s výberom adekvátnych výrazov,
- je vhodné využívať efektívne vyučovacie stratégie, v ktorých sa využíva vlastná aktivita žiaka; vyučovanie vedené aktívnou a zábavnou formou je podstatne efektívnejšie,
- dôležité je pravidelné opakovanie učiva,

- preferovať ústnu formu skúšania pred písomnou,
- pri ústnom skúšaní netlačiť na pohotovú odpoveď, pomáhať žiakovi otázkami,
- poskytnúť žiakovi dostatok času na vypracovanie úloh,
- nedávať žiakovi písať rozsiahle zápisy, inak sa chybovosť zvýši natoľko, že budú poznámky nepoužiteľné - dajte žiakovi písať len časť textu, ostatné mu umožnite odkopírovať od spolužiaka, alebo mu poskytnite vopred predtlačený text,
- umožnite žiakovi, aby mohol používať diktafón, miesto poznámok dovoľte urobiť nahrávku - kým ostatní píšu zadajte žiakovi samostatnú úlohu iného typu, ktorú zvládne vypracovať,
- nehodnotte dodržiavanie gramatických pravidiel v písomných prácach,
- ak sú zápisy v zošitoch kvôli vysokej chybovosti nepoužiteľné, umožnite žiakovi, aby si odkopíroval zápis poznámok od druhého spolužiaka,
- umožnite žiakovi pracovať na PC - zapisovať poznámky, vypracovávať úlohy,
- časovo limitované úlohy väčšieho rozsahu sú nevhodné, pri písomnom skúšaní preferujte písomky menšieho rozsahu s možnosťou stručnej odpovede, prípadne formou testu (možnosti a,b,c,d),
- využívajte zásadu „často, ale v menšom rozsahu“,
- žiaka hodnotte priebežne, vopred ho informujte, kedy bude skúšaný,
- umožniť žiakovi používať kompenzačné pomôcky,
- snažte sa vytvoriť v triede ústretovú atmosféru, navodte situácie, v ktorých bude žiak zažívať pozitívne emócie.

KOMPENZAČNÉ POMÔCKY:

1. stupeň:

- vizualizácia gramatických pravidiel - znázorňovanie gramatických pravidiel pomocou obrázkov, riekaniek, zápisom a ich vystavenie v triede, na viditeľnom mieste,
- bzučiak,
- karty s gramatickými javmi (vlastnoručne vyrobené),
- PC technika aj s kontrolou pravopisu
- diktafón, MP3 s možnosťou prehrávania

2. stupeň:

- karty s gramatickými javmi (vlastnoručne vyrobené),
- prehľadná štruktúra slovenského jazyka,
- dysortografické tabuľky,
- bzučiak,
- prehľad gramatických pravidiel,

- slovníky (aj elektronické),
- PC technika aj s kontrolou pravopisu
- diktafón, MP3 s možnosťou prehrávania

Slovenský jazyk:

- na osvojenie gramatického učiva musíme vždy poskytnúť dostatok času - je potrebné, aby si žiak učivo kvalitne osvojil a dostatočne zažil,
- nie je potrebné naliehať na pohotovú aplikáciu gramatických pravidiel - eliminujte časový tlak, poskytnite žiakovi dostatok času,
- ak budete na žiaka tlačiť, chybovosť narastie,
- osvojenie učiva by malo prejsť do štádia automatizácie - žiakom s DSOGR sa táto fáza dostaví podstatne neskôr,
- je nevyhnutné používať multisenzoriálny prístup - žiak prijíma učivo viacerými zmyslami, lepšie si zapamätá preberané učivo, zlepšuje sa pohotovú aplikáciu gramatických pravidiel,
- pre žiakov s DSOGR nie je prínosom klasická forma zdôvodňovania pravopisu (len ústne), je nepostačujúca, nakoľko sa nepremieta do dlhodobej pamäti a žiak rýchlo zabúda, preto je potrebný multisenzoriálny prístup,
- je potrebné viesť žiakov k systematizácii gramatického učiva, aby bolo pre žiakov prehľadné,
- neodporúčajú sa hotové gramatické pravidlá, ktoré sa dajú zakúpiť - pre žiakov s DSOGR sú nevhodné, nakoľko sú prehustené podrobnými informáciami, ktoré viac odradia, ako pomôžu,
- žiaci by si mali vytvárať vlastné gramatické prehľady - kartotéka, plagát, diár,...aby ich mohli kedykoľvek použiť a vedeli sa v nich zorientovať,
- pri vyučovaní využívať interaktívne pomôcky - žiaci môžu dopisovať, vyfarbovať, postupne doplňovať, jedná sa o pomôcky, ktorými využívame vlastnú aktivitu a tvorivosť žiakov,
- pri osvojovaní si gramatického učiva umožniť žiakovi, aby pracoval len s jedným gramatickým javom - doplňovacie cvičenia, písanie slov s preberaným gramatickým javom,...
- práca so slovami, v ktorých žiak urobil chyby - slová bez chýb je možné prepisovať na karty, alebo do zošita na evidenciu chýb; tieto slová si môže spätne vyhľadať a využiť ich na kontrolu, taktiež môžu kartičky slúžiť na precvičovanie gramatických pravidiel,
- dôležitý je nácvik vyhľadávania chýb - je potrebné postupovať po jednotlivých krokoch: od nácviku vyhľadávania chyby jedného typu v izolovaných slovách (prepíšeme písaným písmom s chybou a žiak chybu nájde a opraví), potom prechádzame na slovné spojenia a vety,
- žiaka je potrebné viesť k dôslednej automatickej kontrole, nikdy by žiak nemal odovzdávať prácu bez kontroly vlastnej práce,
- ak si žiak chyby nedokáže opraviť, môže učiteľ povedať, koľko chýb v napísanom texte ostalo, napr. skontroluj si ešte raz druhý riadok,
- úplne nevhodné je, ak sa žiak dozvie len výsledné hodnotenie a nemá už možnosť zistiť, kde urobil chyby,

- chyby, ktoré vznikli z nedostatku času nehodnotiť, chýbajúce časti písaného textu je možné overiť ústne, alebo nechať žiak pracovať dlhší čas - nerušene, nie počas prestávky,
- **využívanie rôznych foriem diktátov, ktorými možno nahradiť klasický diktát:**
 - diktát slov a slovných spojení, po ich zvládnutí pristupovať k diktátu viet,
 - komentovaný diktát: žiak v priebehu písania komentuje, nahlas zdôvodňuje gramatické javy, začiatok a koniec vety, interpunkciu a pod.,
 - „škatuľkový“ diktát - žiak vyberie zo škatule vetu na papieriku, pripevní ju na tabuľu a následne zapisuje vetu do zošita formou autodiktátu,
 - „milosrdný“ diktát - učiteľ označí žiakovi slová, v ktorých urobil chyby, žiak má možnosť chyby si po sebe opraviť,
 - stop diktát - keď sa blíži pravopisne náročné slovo, učiteľ povie „stop“, žiak najskôr odôvodní pravopis a potom sa pokračuje v písaní ďalej,
 - doplnňovacie diktáty - pripraviť diktát ako doplnňovačku, zameranú na 1 gramatický jav,
 - skrátený diktát - žiak píše kratší text ako jeho spolužiaci,
 - písanie každej druhej vety v diktáte - žiak píše len každú druhú vetu (táto forma diktátu je náročná na pozornosť, odporúčame používať u žiakov II. Stupňa),
 - písanie diktátu na PC (za predpokladu, že sa žiak primerane orientuje na klávesnici) - odporúčame pre žiakov II. stupňa
- **pravidlá pri písaní diktátov:**
 - **klasický diktát ako spôsob overovania vedomostí je úplne nevhodný,**
 - doplnňovacie diktáty nie sú vhodné pre žiakov s výrazne oslabeným jazykovým citom,
 - je dôležité venovať pozornosť rozboru chybovosti - žiaci v snahe vyrovnat' sa svojim spolužiakom pracujú rýchlo a dopúšťajú sa zbytočných chýb; zvýšená chybovosť často nezodpovedá ich skutočným vedomostiam a výsledky bývajú neobjektívne,
 - diktáty je vhodné vopred precvičiť a preopakovať gramatické javy, ktoré sa v ňom vyskytujú,
 - je dôležité prispôbiť tempo diktovania najpomalšiemu žiakovi v triede,
 - na 1. Stupni je vhodná zvýraznená artikulácia, zvýrazňovanie interpunkcie,
 - diktáty je potrebné poskytnúť rodičom na ukážku, aby mali spätnú väzbu, aby vedeli v čom žiak najviac chybuje,
 - diktáty neopravujte červeným perom, voľte menej kontrastnú farbu,
 - pri opravách diktátu je dôležité vyčísliť počet špecifických a nešpecifických chýb; špecifické chyby nezahŕňať do hodnotenia, hodnotiť len chyby nešpecifické
 - rozlišovanie špecifických a nešpecifických chýb:
 - Typické špecifické chyby, ktoré vyplývajú z porušených percepčných funkcií
 - vynechávanie písmen, slabík, slov; pridávanie písmen, slabík, slov;

vynechávanie, pridávanie alebo nesprávne umiestňovanie diakritických znamienok; prešmykovanie slabík; zámena zvukovo podobných hlások (spodobovanie); ťažkosti pri rozlišovaní tvrdých a mäkkých slabík; nedodržovanie hraníc slov; komolenie slov. Gramatické chyby zaradujeme medzi špecifické chyby vtedy, ak žiak ovláda ústne gramatické pravidlá a aj napriek tomu v písomnom prejave chybuje.

- Nešpecifické chyby - ak žiak neovláda učivo ani ústne, nakoľko má nedostatočne osvojené gramatické učivo.
- známku hodnotíte len vydarený diktát, v nepodarenom diktáte vyčísľate chyby,
- výkon je potrebné hodnotiť slovné, oceniť aj snahu a prejaviť vieru, že nabudúce bude výkon lepší,
- nevyžadujte klasické opravy, nakoľko sa stáva, že žiak stále opakuje rovnakú chybu a tým si fixuje nesprávny tvar slova

Matematika:

- venujte zvýšenú pozornosť pri rozbere chybovosti - odlišťte chyby spôsobené nedostatočným zvládnutím učiva od chýb spôsobených chybným zaznamenaním diktovaného textu, bez vizuálnej opory,
- príklady nediktujte, dávajte ich žiakovi už predtlačené (aj päťminútovky),
- je potrebné kontrolovať nielen výsledky, ale aj správnosť postupu

Cudzí jazyky:

- uprednostňujte ústny prejav,
- s toleranciou hodnotiť slová napísané aspoň foneticky správne,
- vhodné je preferovať učenie sa sluchom, nie vizuálne s cieľom sústrediť sa na zvládnutie základnej slovnej zásoby
- ak druh a stupeň poruchy nedovoľuje žiakovi zvládnuť cudzí jazyk, môže riaditeľ školy rozhodnúť o oslobodení žiaka od štúdia cudzieho jazyka, na základe odporúčania špeciálneho pedagóga a po súhlase zákonného zástupcu žiaka,

Hodnotenie:

- pri klasifikácii učiteľ musí rešpektovať psychický a fyzický zdravotný stav, druh a stupeň poruchy,
- hodnotenie a klasifikácia by mali vychádzať zo znalosti symptómov poruchy,
- pri hodnotení je potrebné prihliadať na vynaložené úsilie, svedomitosť, individuálne schopnosti žiaka, poskytovať žiakovi v dostatočnom množstve najmä pozitívnu spätnú väzbu, oceňovať nielen výsledok ale aj snahu,
- hodnotiť len javy, ktoré žiak zvládol, hodnotíte tak, aby hodnotenie podporovalo rozvoj žiakov a prebúdzalo u žiakov aktivitu,
- učiteľ by sa mal riadiť odporúčaniami špeciálneho pedagóga,
- využívať rozmanité spôsoby hodnotenia, vyhýbajte sa rutine v hodnotení,

- vyvarujte sa irónii a sarkazmu, žiaci mnohokrát tomuto druhu humoru nerozumejú,
- hodnot'te dielo, nie osobu,
- využívať priebežné hodnotenie, vyhýbať sa návalovému hodnoteniu,
- aby bolo hodnotenie efektívne, má nasledovať bezprostredne po výkone a hodnotenie má byť zamerané priamo na podaný výkon,
- žiakovi dať vopred vedieť, kedy bude skúšaný a z akého rozsahu,
- hodnotenie by malo byť variabilné, aby nepreferovalo len niektoré zručnosti a aby dávalo šancu všetkým žiakom a bolo čo najobjektívnejšie,
- pri súhrnnom vyjadrení hodnotenia žiaka s poruchou učenia známku v predmetoch slovenský jazyk a cudzí jazyk sa berú do úvahy výsledky, ktoré žiak dosiahol s pomocou kompenzačných pomôcok rovnocenne s výsledkami ostatných žiakov
- obmedziť súťaživé formy, preteky, súťaže - súťaž prináša úspechy stále rovnakým žiakom, pomalších môže opakovane vyčleňovať,
- podporovať snahu o sebakontrolu a sebahodnotenie,
- budovať u žiakov reálny sebaobraz, zvyšovať sebavedomie žiakov,

Použitá literatúra:

1. Jucovičová D., Žáčková H.: Dysortografie, Metody reedukace specifických poruch učení.
2. Michalová, Z.: Specifické poruchy učení na druhém stupni ZŠ a na školách středních.
3. Harčaríková, T.: Základy pedagogiky jednotlivcov so špecifickými poruchami učenia.
4. Zelinková, O.: Cuzí jazyky a specifické poruchy učení .
5. Schimunek F.P.: Slovní hodnocení žáků.
- 6.